

Beheerpakketten ANLb Dooradering Periode 2023 – 2028

boeren
natuur

Agrarische
Natuur
Drenthe

Inhoud

9. Poel en klein historisch water.....	3
12. Duurzaam slootbeheer.....	5
13. Botanisch grasland(randen)	7
18. Kruidenrijke akker	9
19. Kruidenrijke akkerranden.....	11
20. (Elzen)Hakhout	13
20. Houtwal en -singel.....	15
21. Beheer van (knot)bomenrijen en -lanen	18
22. Knip- of scheerheg.....	20
23. Struweelhaag.....	21
25. Beheer van bomen(groepen) op landbouwgrond.....	23
29. Bosje	25

9. Poel en klein historisch water

Introductie

Poelen zijn natuurlijke of gegraven laagtes, gemaakt om over water voor vee te kunnen beschikken. Ook kunnen de wateren een historische betekenis hebben bijvoorbeeld voorraadbassins voor bluswater, visvijvers en schapenwasplaatsen.

In het verleden was zeker bij veedrinkpoelen het element bereikbaar voor vee en dus in ieder geval deels onbegroeid. Vaak stonden er wel enkele bomen bij een poel om schaduw te creëren voor de dieren en om verdamping tegen te gaan. Tot op de huidige dag worden poelen gegraven en gebruikt.

Poelen en het aangrenzende landbiotoop zijn van groot belang als leefgebied voor diverse amfibieënsoorten. Ze zijn belangrijk als leefgebied van o.a. kikkers, watersalamanders, libellen en waterplanten. Aanleg en goed onderhoud van poelen is dus belangrijk om deze soorten te behouden.

Gefaseerd beheer van de poel zelf en openheid rondom (een deel van) de poel is van belang om een goede voorplantingsbiotoop voor amfibieën te behouden. Door vegetatie periodiek en gefaseerd te maaien, vinden insecten in de niet-gemaaide delen een overwinteringsplek. Poelen en ook klein historisch water in dit beheerpakket dienen te bestaan uit geïsoleerd water, om te voorkomen dat er vissen in komen. Afwezigheid van vissen is wenselijk: vissen eten de amfibieën, hun larven en hun eitjes, waardoor succesvolle voortplanting van de amfibieën sterk negatief beïnvloed kan worden.

Beheereisen

- Snoei- en maaiafval is verwijderd.

Beheervoorschriften

Aanvullend

- Een kleine poel is kleiner dan ca 175 m²; een grote poel en klein historisch water zijn groter dan ca 175 m²;
- Dit beheerpakket betreft bij voorkeur geïsoleerde wateren; een poel mag in verbinding staan met sloten/greppels als er een natuurlijke eenheid is die vrij afwatert.
- Tussen 15 maart en 15 juni bestaat minimaal de helft van het natte oppervlakte van de poel uit open water; als de poel te veel dicht groeit, is onderhoud nodig; ter plaatse moet dat beoordeeld worden;
- Tussen 15 juni en 15 november is eenmaal in de 3 jaar een droogval toegestaan; dit helpt ook om te voorkomen dat er vissen in de poel overleven maar wel opgroeimogelijkheden biedt voor de larven;

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- Vertrapping van de oevers in het water bij het gebruik van de poel als veedrinkpoel wordt voorkomen. Bij het gebruik als veedrinkpoel is minimaal de helft van de oeverlengte uitgerasterd. Een drinkbak helpt om vertrapping te voorkomen;

- Er mogen geen planten, vissen of andere dieren (zoals eenden en ganzen) worden uitgezet of gekweekt;
- Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in de beheereenheid gebruikt worden.

Periodiek onderhoud en meldingen

- Bij het periodiek onderhoud wordt maximaal 75% van het oppervlakte van een grote poel geschoond en >75 tot 100% bij een kleine poel; houtopslag mag aan de noordkant blijven staan;
- Maaisel en bagger uit de poel en oever mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid om verruiging te voorkomen; door het wel een dag te laten liggen, kunnen de amfibieën terug naar de poel gaan;
- Tussen 15 augustus en 15 oktober wordt de poel gemaaid en geschoond. In deze periode zijn er vrijwel geen amfibieën en larven aanwezig in het water. Het schonen gebeurt ongeveer één keer in de 6 jaar bij een kleine poel en tot 12 jaar bij een grote poel;

Meld periodiek onderhoud binnen 7 kalenderdagen na uitvoeringsdatum via [mijnboerennatuur](#).

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per stuk)		Laag	Hoog*
9a	Kleine poel met jaarlijks beheer en periodiek onderhoud	€ 85,-	€ 110,-
9b	Grote poel met jaarlijks beheer en periodiek onderhoud	€ 100,-	€ 335,-
9c	Kleine poel met jaarlijks beheer	€ 85,-	-
9d	Grote poel met jaarlijks beheer	€ 100,-	-
* Uitbetaling na melding periodiek onderhoud			

12. Duurzaam slootbeheer

Introductie

Afhankelijk van hun breedte, diepte en profiel kunnen sloten van belang zijn voor soorten als krabbenscheer, fonteinkruid, zwanenbloem, grote modderkruiper en bittervoorn. Naast de minimumeisen die het Waterschap stelt aan het onderhoud van sloten (de Keur) kan zorgvuldig en gefaseerd beheer van de sloot de ecologische waarde ervan versterken.

Ten behoeve van de flora en fauna in de sloot blijft ieder jaar een deel van de vegetatie in de sloot staan, het is dus niet aan te raden om iedere sloot in het gebied volledig te schonen.

Baggerspuiten is bedoeld om delen van de sloot op diepte te houden. In dit beheerpakket moet dat met de baggerpomp, niet met de maaikorf, omdat dan de bodemvegetatie te veel beschadigd wordt.

Beheereisen

- Jaarlijks is 25% - 75% geschoond/gemaaid.
- Snoei- en maaiafval is verwijderd;

Beheervoorschriften

Aanvullend

- Er vindt bij voorkeur een koppeling plaats tussen de beheereenheid en een kruidenrijke akker/grasland rand van 3 (6, 9 tot 12 bij Dooradering) meter breed;

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- Sloten worden gefaseerd geschoond, bij voorkeur 'om en om happend'. Dat betekent dat de hele breedte van de sloot vanaf 1 kant om en om voor een deel geschoond wordt;
- Bij het sloot schonen wordt gebruik gemaakt van een maaikorf of een eco-reiniger. Andere slootreinigingsapparatuur kan ook gebruikt worden mits het bodemprofiel, inclusief de wortels van waterplanten in de sloot, niet beschadigd wordt;
- Het is van belang dat een deel van de slootvegetatie blijft staan. Dat betekent globaal dat sloten gedurende 4 jaar met de korf geschoond worden boven de bodem en vanaf één kant;
- Een smalle sloot wordt het 5e jaar dieper geschoond met de korf, inclusief bagger; een brede sloot kan in het vijfde jaar uitgediept worden met de baggerpomp;
- Het slootvuil wordt boven de insteek neergelegd. Dit biedt slootdieren de gelegenheid terug te kruipen in de sloot. Na een paar dagen wordt het afgevoerd om te voorkomen dat er andere dieren (insecten, kleine zoogdieren, e.a.) inkruipen en tegen verruiging;
- Eventueel wordt het slootmaaisel verwerkt in het naastgelegen perceel d.m.v. de wallenvrees. (Doe dit binnen enkele dagen, anders worden dieren die in het slootvuil zijn gekropen gedood);
- Slootvuil niet neerleggen in onbesmette randen, zoals de verplichte bufferstroken of randenbeheer langs sloten;
- De oever en sloot worden niet bemest, er wordt geen mest gedumpt en er wordt niet gebrand.

Meldingen

- De meest geschikte periode van slootschonen is tussen 1 september en 1 november, met eventuele uitloop t/m 30 november.

Meld het slootschonen binnen 7 kalenderdagen na uitvoeringsdatum via [mijnboerenatuur](#).

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per m1)		Laag	Hoog*
12b	Ecologisch slootschonen	-	€ 0.65
* Uitbetaling na melding periodiek onderhoud			

13. Botanisch grasland(randen)

Introductie

Tot in de vijftiger jaren waren veel graslanden rijk aan (bloeiende) kruiden en grassen. Botanisch grasland levert een belangrijke bijdrage aan de leefomgeving van vogels, insecten, amfibieën en kleine zoogdieren. Het gaat vaak om typisch 'ouderwets' grasland met een wat pollige structuur en verspreid voorkomende kruiden. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron voor dieren: de aanwezige nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel vormt voor diverse boerenlandvogels. Door randen/percelen die beweid zijn niet te bloten blijven de 'eilandjes' met langer gras behouden, ook deze leveren een biodiversiteitswaarde.

Schraal grasland draagt ook bij aan de waterkwaliteit, omdat uitspoeling van meststoffen op dergelijke percelen veel lager is dan bij intensief bemeste percelen.

Doelsoorten van de leefgebieden droge dooradering en open grasland waarvoor botanisch grasland meerwaarde heeft, onder andere: graspieper, patrijs, veldleeuwerik. Ook de kwartelkoning maakt gebruik van deze graslanden. Deze vogel broedt van ca. mei tot augustus.

Beheereisen

- Er wordt geen gebruik gemaakt van chemische onkruidbeheersing op minimaal 90 % van de oppervlakte. Het is alleen toegestaan voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel met een rugspuit (driftvrij) op maximaal 10% van de beheereenheid en pas na overleg met het collectief;
- Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd;
- *Pakket c-d*: Minimaal **4** verschillende indicatorsoorten uit [lijst b](#) zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober.
- *Pakket h*: Minimaal **8** verschillende indicatorsoorten uit [lijst b](#) zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober.

Beheervoorschriften

Aanvullend

- De randen liggen aan de buitenkant van het perceel;
- Het streven is dat er zo'n 15-20 verschillende kruiden en grassen per 25 m² aanwezig zijn.
- De beheereenheid heeft een minimale (rand)breedte van 3 meter en maximaal 9 meter bij Categorie Water (t.b.v. waterkwaliteit) of maximaal 12 meter bij Leefgebied Dooradering (t.b.v. vogels);
- De rand is in het Leefgebied Dooradering bij voorkeur gekoppeld aan zonnige kant van een landschapselement (bijv. sloot/houtwal);

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- Hooilandranden worden niet beweid;

- De beheereenheid wordt in principe niet bemest en er wordt geen bagger opgebracht. In overleg met het collectief kan een onderhoudsbemesting met ruige mest of bekalking worden gegeven (ongeveer één keer in de 5 jaar, afhankelijk van de situatie ter plekke);
- Als er wordt gemaaid, dan maaien en afvoeren, niet klepelen omdat dat de kruidenrijkdom onderdrukt;
- Maaien leidt tot het beste resultaat als het gefaseerd wordt gedaan: per maaibeurt ca 20% laten staan, bijvoorbeeld in de vorm van sinusbeheer. Dit zorgt voor variatie die flora, insecten en vogels ten goede komt en biedt betere vluchtmogelijkheden;
- Het grasland mag niet worden gescheurd of gefreesd.

Let op: Als de graslandrand op een verplichte bufferstrook vanuit GLMC4 ligt dan mogen deze activiteiten niet:

- Bemesting met ruige stalmest (A06)
- Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (A07)

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per ha)		Indicatorsoorten	Tarief
13c	Botanisch waardevolle weiderand	4 uit lijst b	€ 1200,-
13d	Botanisch waardevolle hooilandrand	4 uit lijst b	€ 1600,-
13h	Botanisch extra divers hooilandrand	8 uit lijst b	€ 1800,-

18. Kruidenrijke akker

Introductie

De kruidenrijke akker is van belang voor diverse soorten fauna in kleinschalige landschappen. De nectar, het stuifmeel, de zaden en de aangetrokken insecten vormen een belangrijke voedselbron voor veel dieren. Een niet te dicht gezaaid graangewas biedt ruimte voor de gewenste kruiden (o.a. korenbloemen, klapprozen, kamilles) en broedende vogels. Zomergranen hebben de voorkeur boven wintergranen. Dit is omdat zomergranen een hogere ecologische waarde hebben, mede doordat de stoppel gedurende de winter over kan blijven staan. Doelsoorten voor kruidenrijke akker zijn: gele kwikstaart, houtduif, kerkuil, patrijs en ringmus.

Minimaal de helft van de oppervlakte waar volgend jaar zomergraan wordt geteeld, wordt na de oogst niet bewerkt en overwintert als graanstoppel. Het overige deel mag ook ingezaaid worden met stoppelknol, gele mosterd, Japanse haver of een mengsel van gele mosterd en Japanse haver. De inzaai van één van deze groenbemesters kan vooral interessant zijn wanneer er een onkruidprobleem is met bijvoorbeeld kweek. Deze snelgroeende groenbemesters kunnen kweek onderdrukken. Stoppelknollen kunnen eventueel geoogst worden als veevoer. Japanse haver vormt vaak nog zaad dat veel akkervogels trekt.

Klimaatadaptatie en -mitigatie: granen hebben diepe wortels en dragen daardoor bij aan een bodemstructuur die zorgt voor goede doorlatendheid voor water. Tevens hebben diezelfde wortels ook een gunstig effect op de hoeveelheid koolstof (C) in de bodem.

Beheereisen

- Pakket a: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat vanaf 15 mei tot 15 juli uit granen (geen maïs) en kruiden (ingezaaid of spontaan) waarbij het zaadgoed onbehandeld is;
- Pakket f: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat vanaf 15 mei tot 15 juli uit een éénjarige teelt (niet zijnde graan, maïs of aardappelen) en kruiden (ingezaaid of spontaan) waarbij het zaadgoed onbehandeld is;

Beheervoorschriften

Aanvullend

- Op minimaal 50% en maximaal 95% van de beheereenheid teelt u zomergraan;
- Dun zaaien (80-100 kg/ha);
- Het betreft een akker op een esgrond;
- In overleg met de AND is het mogelijk 2 van de 6 jaar een ander gewas te telen. Dit kan via pakket f. Bijvoorbeeld door de teelt van een vlinderbloemige; bijv. rode-witte klaver of het zaadmengsel van AND;
- Dit pakket heeft een ecologische meerwaarde als het wordt gecombineerd met een kruidenrijke akkerrand, een botanische hooilandrand en/of een struweelrand of -haag;

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- Zaadmengsel collectief; in overleg kan hier vanaf worden geweken;
- Bemesting is alleen toegestaan met organische mest. Bij voorkeur vaste rundermest met een maximum van 10 ton per hectare;
- Tussen 15 mei en 15 juli is mechanische onkruidbeheersing niet toegestaan.
- Insecticiden en chemische onkruidbeheersing zijn enkel pleksgewijs mogelijk conform het Protocol gebruik herbiciden open akkerland, gepubliceerd op de website van AND (geldt ook voor het jaar dat er geen graan staat);
- Minimaal 80% van het graan wordt tussen 15 juli en 1 september geoogst. Oogsten voor 15 juli is alleen toegestaan met toestemming van AND;
Op het deel waarop het volgend jaar zomergraan wordt geteeld, blijft minimaal 50% van de graanstoppel staan tot 1 maart van het volgende jaar. Het deel dat u niet laat staan, zaait u in met stoppelknol, gele mosterd of Japanse haver of een mengsel van gele mosterd en Japanse haver.

Let op: Deze activiteiten mogen niet op een verplichte bufferstrook vanuit GLMC4:

- Bemesting met ruige stalmest (A06)
- Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (A07)
- Gewasresten (bijvoorbeeld maaisel en stro) zijn, al dan niet opgebracht, onderwerpen binnen x weken na aanbrengen (A30)

Meldingen

Ieder jaar geeft u in september aan de coördinator aan welk pakket (a of f) het komende jaar geteeld wordt.

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per ha)		Toelichting	Tarief
18a	Kruidenrijke akker		€ 1200,-
18f	Gewas met kruiden	Geen mais, graan, aardappel	€ 105,-

19. Kruidenrijke akkerranden

Introductie

Beheerde akkerranden hebben verschillende functies. Vooral in grootschalige open akkerbouwgebieden, met voldoende brede randen dienen ze als broed-, schuil- en foerageergebied voor akkervogels, zoals de Grauwe Kiekendief, Veldleeuwerik en Patrijs. Dit is vooral aan de orde in grootschalige open akkerbouwgebieden, met voldoende brede randen.

In kleinschalige landschappen zijn akkerranden een voedselbron en schuilgelegenheid voor diverse soorten vogels, zoogdieren, insecten, reptielen en amfibieën.

Tenslotte dienen akkerranden langs waterlopen als middel om drift bij chemische bestrijding in de akker naar de waterloop toe te verminderen. De natuurlijke vijanden die al dan niet ingezaaide kruiden aantrekken kunnen bovendien bijdragen aan een verminderde noodzaak voor chemische bestrijding.

Akkerranden brengen het mozaïekpatroon terug in het cultuurlandschap en zijn positief voor akkervogels. Vanwege de geringere bodemverstoring en de grotere bufferwerking boeken brede, meerjarige akkerranden beter natuurresultaat dan smalle, eenjarige randen.

Beheereisen

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 1 september uit een combinatie van granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver) of een combinatie van deze, maar nooit uit enkel granen.

Beheervoorschriften

Aanvullend

- Signaleer als goed beheerder tijdig of kruiden en graan goed opkomen en of er onkruiddruk ontstaat, zodat er eventueel tijdig maatregelen genomen kunnen worden;

Inzaaien:

- Inzaaien met het AND zaadmengsel;
- Er wordt ingezaaid in het najaar tenzij dit onmogelijk is vanwege de aanwezige hoofdteelt;
- Bij vernieuwing van een meerjarige rand in het najaar wordt er tussen 15 augustus en 15 oktober gezaaid;
- Een akkerrand in **open akkerland** is minimaal 9 meter breed of minimaal 6 meter aan beide kanten van een sloot (bij elkaar 12 meter);
- Een akkerrand in **open akkerland** kan langs de rand van een perceel liggen, maar ook dwars over het perceel, bijvoorbeeld voor randen ten behoeve van de functionele agrobiodiversiteit (vaak gericht op plaag onderdrukkende insecten);
- Een akkerrand voor **categorie water** is 3-4m breed en ligt langs een watervoerende sloot;
- Een akkerrand in **dooradering** heeft een breedte van 3, 6, 9 of 12 meter en ligt langs een sloot of houtopstanden;
- Akkerranden liggen bij voorkeur 2 jaar (daarna vernieuwen of rouleren);

Maaien

- De beheereenheid dient jaarlijks ten minste tweemaal te worden gemaaid buiten de rustperiode van 15 april en 1 augustus;
- Delen die opnieuw zijn ingezaaid, hoeven in het voorjaar niet te worden gemaaid;
- Bij voorkeur past u sinusmaaien toe. Dit maaien gebeurt evenwichtig verdeeld over de beheereenheid; Sinusmaaien levert een grote bijdrage aan de biodiversiteit, biedt meer dekkingsmogelijkheden voor vogels en kuikens en vermindert predatie. Varieer tijdens het maaien ook met verschillende hoogte in maaien;
- Mocht bij extreme gevallen van veronkruiding maaien in de broedperiode noodzakelijk zijn, dan moet in overleg met AND van te voren de kruidenrijke akkerrand zorgvuldig worden nagezocht op broedgevallen;
- Bij maaiwerkzaamheden wordt het maaisel binnen een maand afgevoerd. In overleg met AND kan er voor worden gekozen om het maaisel niet of later af te voeren.

Bemesten, beweiden en andere bewerken

- De beheereenheid mag niet worden beweid en/of bemest (oppervlakte pakket 19a mag wel worden meegenomen als mestplaatsingsruimte);
- Mechanische en chemische onkruidbeheersing zijn niet toegestaan (om insectenrijkdom te bevorderen), met uitzondering van pleksgewijze bestrijding. Pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel is alleen toegestaan met een rugspuit (driftvrij) op maximaal 10% van de beheereenheid en pas na overleg met het collectief. Als de akkerrand op een verplichte bufferstrook ligt vanuit GLMC4, dan mogen er geen gewasbeschermingsmiddelen gebruikt worden (A07);
- Perceel mag niet worden bereden (toegangspad) en niet als wendakker worden gebruikt om schade aan de vegetatie en verstoring van broedende vogels te voorkomen;
- De beheereenheid is vrij van slootafval.

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per ha)		Toelichting	Tarief
19a	Kruidenrijke akkerrand		€ 2.550,-

20. (Elzen)Hakhout

Introductie

Hakhoutwallen en -singels zijn bepalend voor het kleinschalige kampenlandschap op de zandgronden en zorgen voor een aantrekkelijk cultuurlandschap. Kenmerkend is de aanwezigheid van hakhoutstoven. Het bestaat uit boomsoorten zoals zomereik, beuk en winterlinde. De cyclus verschilt per vorm en boomsoort, maar meestal dient om de 10 tot 20 jaar gehakt te worden.

Hakhoutwallen en -singels zijn als lijnvormig landschapselement een verbindingsweg door het agrarische landschap voor kleine zoogdieren. Ook amfibieën en insecten zoals vlinders maken hier gebruik van. Ze bieden nest-, schuil- en voedselgelegenheid voor vogels zoals geelgors, grauwe klauwier, houtduif en torenvalk.

Hakhoutbeheer heeft tot doel om 90% van de bomen tot een hakhoutdikte te laten groeien en te kappen bij een dikte tot 30cm op borsthoogte. De gespaarde bomen (overstaanders) bieden ecologische meerwaarde en kunnen zowel fitaal als niet fitaal zijn. Dit periodiek onderhoud gebeurt gefaseerd in de beheereenheid én in het netwerk van landschapselementen wordt dit beheer ieder jaar op een andere plaats gepland waarbij afstemming met het collectief noodzakelijk is.

Het jaarlijks beheer is gericht op het behoud van de beheereenheid in zijn cultuurhistorische staat. De gelaagdheid van het hakhout bestaat uit een kruid-, struik- en bomenlaag. Overhangende takken, exoten, woekerende planten als bramen en brandnetels worden verwijderd.

Beheereisen

- Snoei- en maaiafval is verwijderd uit de hakhoutwal, -singel;
- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari t/m 31 december;

Beheervoorschriften

Aanvullend

- De bedekking is minimaal 30%; het streven is hoger;
- Maximaal 75% van de bomen hebben een doorsnede borsthoogte van < 30 cm en wordt als hakhout beheerd en periodiek afgezet; voor eikenhakhoutsingels geldt minimaal 90%;
- Het beheerplan licht het jaarlijks en periodiek onderhoud toe;

Snoeiwerkzaamheden

- Het hakhout mag het gehele jaar tot 4 meter worden opgekroond;
- Tussen 1 oktober en 15 maart vindt het onderhoud plaats ter bescherming broedvogels en rust van sapstroom in de boom (Wet Natuurbescherming);
- De esdoorn en berk worden gesnoeid wanneer ze volledig in het blad staan. Dit is in de periode van juni tot en met oktober indien er geen broedvogels zijn;
- Ongewenste (hout)soorten worden verwijderd; woekerende planten als bramen en brandnetels worden teruggedrongen indien ze te veel domineren;

- Inheemse Nederlandse houtsoorten zijn gewenst; ongewenste (hout)soorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en de inheemse woekerende Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of (chemische) stobbenbehandeling worden bestreden;
- Rillen aan de buitenrand van het hakhout zijn toegestaan als de breedte van het hakhoutelement >5m is;

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- De bomen (stam/kroon/wortel) mogen niet worden beschadigd door vee en/of machinale bewerking. Indien er (tijdelijk) een raster geplaatst wordt, moet dit minimaal 1 meter vanaf de stam en deze mag niet aan de beheereenheid bevestigd worden;
- Bemesting is niet toegestaan;
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel en (tuin)afval, snoeihout, (versnipperde) takken of stammen mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid, omdat dat tot te veel ruigte in de ondergroei leidt;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van de beheereenheid.

Periodiek onderhoud en meldingen

- Pakket met periodiek onderhoud: eiken worden eenmaal in de 5-25 jaar afgezet; elzen en wilgen eenmaal in de 10-15 jaar (max dikte 30 cm op borsthoogte);
- Let op de kapprocedure van de gemeente.

Meld periodiek onderhoud binnen 7 kalenderdagen na uitvoeringsdatum via [mijnboerenatuur](#).

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per ha)		Laag	Hoog*
20c - 2	Elzen hakhout met jaarlijks beheer en periodiek onderhoud	€ 500,-	€ 14.000,-
20c - 3	Hakhout met jaarlijks beheer en periodiek onderhoud	€ 500,-	€ 14.000,-

* Uitbetaling **na melding** periodiek onderhoud

20. Houtwal en -singel

Introductie

Houtwallen en -singels zijn bepalend voor het kleinschalige kampenlandschap op de zandgronden en zorgen voor een aantrekkelijk cultuurlandschap. Elzensingels zijn lijnvormige landschapselementen die bestaan uit een enkele rij zwarte elzen en vaak langs slootkanten staan. Deze elzensingels komen vooral voor in het laagveen-, zand- of rivierengebied.

Houtwallen en houtsingels zijn als lijnvormig landschapselement een verbindingsweg door het agrarische landschap voor kleine zoogdieren. Ook amfibieën en insecten zoals vlinders maken hier gebruik van. Ze bieden nest-, schuil- en voedselgelegenheid voor vogels zoals geelgors, grauwe klauwier, houtduif en torenvalk.

Dunning heeft tot doel om gelaagdheid in de houtwal/-singel te krijgen, met een kruid-, struik- en bomenlaag en bevordert diversiteit en leeftijdsopbouw van het element. Daarvoor is het nodig om het gefaseerd te beheren. Gefaseerd beheer betekent dat er ongeveer één keer in de 10-25 jaar periodiek onderhoud plaatsvindt. Bij dit periodiek onderhoud wordt 50 tot 75% gedund. De gespaarde bomen (overstaanders) bieden ecologische meerwaarde en kunnen zowel fitaal als niet fitaal zijn. Het periodiek onderhoud gebeurt gefaseerd in de beheereenheid én in het netwerk van landschapselementen wordt dit beheer ieder jaar op een andere plaats gepland waarbij afstemming met het collectief noodzakelijk is.

Het jaarlijks beheer is gericht op structuurbehoud. Overhangende takken, exoten, woekerende planten als bramen en brandnetels worden verwijderd.

Elzensingel

Houtwal in Noardlike Fryske Wâlden (<http://www.noardlikefryskewalden.nl/over-nfw/>)

Beheereisen

- Snoei- en maaiafval is verwijderd uit de houtwal, -singel;
- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari t/m 31 december;

Beheervoorschriften

Aanvullend

- De bedekking is minimaal 30%; het streven is hoger;
- Het beheerplan licht het jaarlijks en periodiek onderhoud toe;
- Bomen met een doorsnede groter dan 30 cm op borsthoogte (d.b.h. - 1,30 meter boven maaiveld) dienen gehandhaafd te blijven;
- Struweelhagen behoren tot de houtwallen; een bomenlaag moet worden toegevoegd;

Snoeiwerkzaamheden

- De houtwal/-singel mag het gehele jaar tot 4 meter worden opgekroond;
- Tussen 1 oktober en 15 maart vindt het onderhoud plaats ter bescherming broedvogels en rust van sapstroom in de boom (Wet Natuurbescherming);
- De esdoorn en berk worden gesnoeid wanneer ze volledig in het blad staan. Dit is in de periode van juni tot en met oktober indien er geen broedvogels zijn;
- Ongewenste (hout)soorten worden verwijderd; woekerende planten als bramen en brandnetels worden teruggedrongen indien ze te veel domineren;
- Inheemse Nederlandse houtsoorten zijn voorwaarde; ongewenste (hout)soorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en de inheemse woekerende Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of (chemische) stobbenbehandeling worden bestreden;
- Rillen aan de buitenrand van de houtwal, -singel zijn toegestaan als de breedte van het houtelement >5m is;

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- Bemesting is niet toegestaan;
- De bomen (stam/kroon/wortel) mogen niet worden beschadigd door vee en/of machinale bewerking;
- Indien er (tijdelijk) een raster geplaatst wordt, moet dit minimaal 1 meter vanaf de stam en deze mag niet aan de beheereenheid bevestigd worden;
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel en (tuin)afval, snoeihout, (versnipperde) takken of stammen mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid, omdat dat tot te veel ruigte in de ondergroei leidt;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van de beheereenheid.

Periodiek onderhoud en meldingen

- Pakket met periodiek onderhoud: soortensamenstelling en standplaats zijn leidend voor de frequentie van dunning; eenmaal in de 10-25 jaar vindt gefaseerd dunning plaats in 50-75% van de beheereenheid; dit betekent 5 a 7% per jaar en in overleg tot maximaal 16% (1/6^e deel);
- Let op de kapprocedure van de gemeente.

Meld periodiek onderhoud binnen 7 kalenderdagen na uitvoeringsdatum via [mijnboerenatuur](#).

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per ha)		Laag	Hoog*
20a - 1	Houtwal/-singel met jaarlijks beheer	€ 500,-	

20a - 2	Elzensingel met jaarlijks beheer	€ 500,-	
20b - 1	Houtwal/-singel met jaarlijks beheer en periodiek onderhoud	€ 500,-	€ 14.000,-
20b - 3	Elzensingel met jaarlijks beheer en periodiek onderhoud	€ 500,-	€ 14.000,-
* Uitbetaling na melding periodiek onderhoud			

21. Beheer van (knot)bomenrijen en -lanen

Introductie

Dit pakket bestaat uit (knot)bomenrijen of oude lanen en moeten langs agrarische percelen staan. Knotbomenrijen zijn kenmerkend voor het Nederlandse landschap. Knotten houdt in feite niets anders in dan de betreffende boom eens in de paar jaar van zijn kruin ontdoen waarna deze weer uitloopt. De meest bekende soorten zijn wilg, eik, els, es en populier.

Vooraf oude knotbomen zijn waardevol voor de biodiversiteit vanwege hun functie als broedplek voor vogels als rans- en steenuil die gebruik maakt van aanwezige holtes. De vroeg in het voorjaar bloeiende knotwilgen zijn belangrijk voor wilde bijen en andere insecten die van stuifmeel en nectar leven. De wat ruigere strook tussen de knotbomen biedt een goede leefomgeving voor muizen, etc. die op hun beurt weer als voedsel dienen voor de steen- of ransuil.

Bomenrijen komen in heel Nederland voor en zijn vaak zeer bepalende elementen in het landschap, met een grote verscheidenheid aan vormen. Op de zandgronden komen bomenrijen voor langs perceelsgrenzen en langs paden. Ze kunnen bestaan uit één of meerdere boomsoorten, vrij in het veld staan of langs een watergang, schouwpad, weg of anderszins.

Lanen zijn wegen die aan beide zijde met een of meerdere rijen bomen zijn beplant. Lanen vormen sinds de 17e eeuw belangrijke dragers van landgoederen en buitenplaatsen. Oude lanen en bomenrijen vormen, naast een karakteristiek landschapselement, een biotoop voor vleermuizen en holenbroeders. Om hun ecologische functie goed te vervullen is aaneengeslotenheid van de boomkronen van belang.

Beheereisen

- Snoei- en maaiafval is verwijderd;
- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari t/m 31 december.

Beheervoorschriften

Aanvullend

- Restanten van houtsingels waar alleen nog de overstaanders van over zijn, passen niet in dit pakket. Deze restanten verdienen een investering in herstel van de ondergroei en gelaagdheid;
- Het verdient de voorkeur dat boomkruinen aaneengesloten zijn voor vleermuizen;

Snoeiwerkzaamheden

- (knot)bomenrijen en -lanen mogen het gehele jaar tot 4 meter worden opgekroond;
- Tussen 1 oktober en 15 maart vindt het onderhoud plaats ter bescherming broedvogels en rust van sapstroom in boom (Wet Natuurbescherming);
- De esdoorn en berk worden gesnoeid wanneer ze volledig in het blad staan. Dit is in de periode van juni tot en met oktober indien er geen broedvogels zijn;

- Knotbomen worden één keer in de 4 tot 6 jaar geknot;
- Inheemse Nederlandse houtsoorten zijn voorwaarde; ongewenste (hout)soorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en de inheemse woekerende Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of (chemische) stobbenbehandeling worden bestreden;
- Ongewenste (hout)soorten en woekerende planten als bramen en brandnetels worden verwijderd;

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- De bomen (stam/kroon/wortel) mogen niet worden beschadigd door vee en/of machinale bewerking. Indien er (tijdelijk) een raster geplaatst wordt, moet dit minimaal 1 meter vanaf de stam en deze mag niet aan de beheereenheid bevestigd worden;
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en (tuin)afval, snoeihout, (versnipperde) takken of stammen mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid, omdat dat tot te veel ruigte in de ondergroei leidt;
- Chemische onkruidbeheersing is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en jacobskruiskruid.

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per stuk)		Tarief
21a	Bomenrij/-laan met jaarlijks beheer	€ 6,05

22. Knip- of scheerheg

Introductie

Een knip-of scheerheg is een cultuurhistorische heg, vaak om een boomgaard. Heggen zijn al eeuwen te vinden in het Nederlandse cultuurlandschap. Door het regelmatig knippen heeft de heg een strak en recht uiterlijk, zonder open gaten. Knip-en scheerheggen dragen –mits van voldoende afmeting – bij aan de biodiversiteit vanwege hun functie als broed- en leefgebied voor veel soorten.

Beheereisen

- Snoei- en maaiafval is verwijderd;
- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari t/m 31 december.

Beheervoorschriften

Aanvullend

- Na het knippen of scheren heeft de heg een minimale hoogte van 0,8 meter;
- De haag bestaat hoofdzakelijk uit hulst of meidoorn;

Snoeiwerkzaamheden

- Tussen 15 juli en 15 maart wordt de heg wordt eenmaal per jaar geknipt/geschoren; vanwege bescherming broedvogels (Wet Natuurbescherming) en in stand houden van het model;
- Inheemse Nederlandse houtsoorten zijn voorwaarde; ongewenste (hout)soorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en de inheemse woekerende Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of (chemische) stobbenbehandeling worden bestreden;

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- Bemesting is niet toegestaan;
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel en (tuin)afval, snoeihout, (versnipperde) takken of stammen mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid, omdat dat tot te veel ruigte in de ondergroei leidt;
- Chemische onkruidbeheersing is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en jacobskruiskruid;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van de beheereenheid.

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per ha)		Tarief
21a	Knip-/scheerheg met jaarlijks beheer	€ 43445,19

23. Struweelhaag

Introductie

Struweelhagen onderscheiden zich van de knip- en scheerheg door de extensievere vorm van beheer. Het zijn vrij uitlopende hagen van veelal doornige struikvormers zoals meidoorn en sleedoorn die eens in de 5 – 7 jaar worden afgezet. Verder komen in struwelen klimplanten voor als hop, kamperfoelie en bosrank.

Struweelhagen vormen een belangrijk leefgebied voor aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna van het cultuurlandschap zoals braamsluiper, grasmus en grauwe klauwier.

Struweel langs natuurlijke beken draagt bij aan de verbetering van de waterkwaliteit. Het zorgt voor schaduwwerking en de wortels houden de oevers vast. Invallend blad en takken, ingroeiende wortels bieden schuilplaatsen en voedsel voor beekfauna. Van belang is om de zijde aan de waterkant niet te snoeien.

Beheereisen

- Snoei- en maaiafval is verwijderd;
- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari tot 31 december;

Beheervoorschriften

Rustperiode

- Van 15 maart tot 16 juli mag niet gesnoeid worden vanwege de natuurbeschermingswet;

Snoeiwerkzaamheden

- Na het snoeien heeft de struweelhaag een hoogte van tenminste 1,00 meter en een breedte van tenminste 0,8 meter;
- Buiten de rustperiode om wordt het struweel periodiek gesnoeid of afgezet. Het snoeien aan 3 zijden of afzetten vindt plaats van 1 januari tot en met 14 maart en vanaf 16 juli;

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- Bemesting is niet toegestaan;
- De haag (stam/kroon/wortel) mogen niet worden beschadigd door vee en/of machinale bewerking. Indien er (tijdelijk) een raster geplaatst wordt, moet dit niet aan de beheereenheid bevestigd worden;
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en (tuin)afval, snoeihout, (versnipperde) takken of stammen mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid, omdat dat tot te veel ruigte in de ondergroei leidt;
- Inheemse Nederlandse houtsoorten zijn voorwaarde; ongewenste (hout)soorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en de inheemse woekerende Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of (chemische) stobbenbehandeling worden bestreden;

- Chemische onkruidbeheersing is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en jacobskruiskruid;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van de beheereenheid.

Meldingen

Meld periodiek onderhoud binnen 7 kalenderdagen na uitvoeringsdatum via [mijnboerennatuur](#).

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per ha)		Tarief
23a	Jaarlijks beheer struweelhaag met periodiek onderhoud (cyclus 5-7 jaar)	€ 7.838,09

25. Beheer van bomen(groepen) op landbouwgrond

Introductie

Bomen op landbouwgrond staan meestal solitair, soms verspreid over een perceel. De bomen hebben de ruimte om zich optimaal te ontwikkelen, met een volle brede kroon, en vallen daardoor duidelijk op. Ze kunnen bewust solitair zijn geplant, maar ook overblijfsels zijn van een grotere houtopstand. Solitaire bomen zijn vaak markante herkenningspunten in het landschap. Het verschil met beheerpakket 21 (bomenrijen) is dat dit pakket kan overlappen met landbouwgrond. Beheerpakket 25 is een landschapspakket. Qua beheer lijken de beheerpakketten sterk op elkaar.

Beheereisen

- Snoei- en maaiafval is verwijderd;
- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari t/m 31 december.

Beheervoorschriften

Aanvullend

- Dit pakket is bedoeld voor solitaire of geclusterde (knot)bomen tot max 100 bomen die in een terrein staan dat als landbouwgrond in gebruik is;
- Restanten van houtsingels waar alleen nog de overstaanders van over zijn, passen niet in dit pakket; deze restanten verdienen een investering in herstel van de ondergroei en gelaagdheid;

Rustperiode

- 15 maart t/m 1 oktober vanwege bescherming broedvogels en rust van sapstroom in boom (Wet Natuurbescherming);

Snoeiwerkzaamheden

- De bomen mogen het gehele jaar tot 4 meter worden opgekroond;
- Tussen 1 oktober en 15 maart vindt het onderhoud plaats ter bescherming broedvogels en rust van sapstroom in boom (Wet Natuurbescherming);
- De esdoorn en berk worden gesnoeid wanneer ze volledig in het blad staan. Dit is in de periode van juni tot en met oktober indien er geen broedvogels zijn;
- Ongewenste (hout)soorten en woekerende planten als bramen en brandnetels worden verwijderd;
- Knotbomen worden één keer in de 4 tot 6 jaar geknot;
- Inheemse Nederlandse houtsoorten zijn voorwaarde; ongewenste (hout)soorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en de inheemse woekerende Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of (chemische) stobbenbehandeling worden bestreden;

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- De bomen (stam/kroon/wortel) mogen niet worden beschadigd door vee en/of machinale bewerking. Indien er (tijdelijk) een raster geplaatst wordt, moet dit minimaal 1 meter vanaf de stam en deze mag niet aan de beheereenheid bevestigd worden;
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en (tuin)afval, snoeihout, (versnipperde) takken of stammen mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid, omdat dat tot te veel ruigte in de ondergroei leidt;
- Chemische onkruidbeheersing is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en jacobskruiskruid.

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per stuk)		Tarief
25a	Bomen op landbouwgrond	€ 6,05

29. Bosje

Introductie

Een bosje is een vlakvormige houtopstand die vroeger vaak aangeplant en beheerd werd als hakhout, maar doorgesloten is en niet meer als hakhout wordt beheerd. Dit landschapselement komt in veel gebieden in Nederland voor en wordt beheerd als bos met hoog opgaande inheemse bomen. Het kan ook als brede lijnvormige bossingel (>5m breed) voorkomen.

Zeker in combinatie met aanliggende zomen en/of kruidenrijke perceelranden leveren deze bosjes een waardevolle bijdrage aan de biodiversiteit. Ze fungeren als leefgebied voor vogels als geelgors (gebruikt de bomen als zangplek), wielewaal, zomertortel, grote lijster, gekraagde roodstaart, torenvalk en ransuil, vleermuizen maken graag gebruik van bosjes mits er hoge of oude bomen aanwezig zijn. Bosjes vormen ook landhabitat voor amfibieën zoals de kamsalamander.

Beheereisen

- Snoeiafval is op rillen gelegd in de beheereenheid en maaiafval is verwijderd.
- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari t/m 31 december.

Beheervoorschriften

Aanvullend

- Een bosje in het ANLb heeft een beperkte omvang, tot 1.5 ha. Het grenst aan landbouwgrond en is aan minimaal 3 zijden vrij liggend. Het kan ook als brede bossingel (>5m breed) voorkomen. Bosjes groter dan 1,5 hectare worden in het NSP niet meer gezien als agrarisch landschapselement maar als natuurterrein;
- Het bosje wordt beheerd als bos met hoog opgaande bomen;
- De zonnige zijde wordt als houtsingel beheerd met periodiek onderhoud;
- Bosjes die in de contractperiode geen groot beheer nodig hebben, vallen onder jaarlijks beheer;

Rustperiode

- Van 14 maart t/m 1 oktober vanwege bescherming broedvogels (Wet Natuurbescherming);

Snoeiwerkzaamheden

- Tussen 1 oktober en 15 maart vindt het onderhoud plaats;
- Snoeihout en stammen mogen op rillen in de beheereenheid verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Als snoeihout versnipperd wordt, mogen de snippers niet verwerkt worden in de beheereenheid;
- Inheemse Nederlandse houtsoorten zijn voorwaarde; ongewenste (hout)soorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en de inheemse woekerende Ratelpopulier mogen via uitgraven, mechanische of (chemische) stobbenbehandeling worden bestreden;

Bemesten, beweiden, maaien en andere bewerken

- Bemesting is niet toegestaan;
- De bomen (stam/kroon/wortel) mogen niet worden beschadigd door vee en/of machinale bewerking. Indien er (tijdelijk) een raster geplaatst wordt, moet dit minimaal 1 meter vanaf de stam en deze mag niet aan de beheereenheid bevestigd worden;
- Sloopmaaisel, bagger, maaisel of (tuin)afval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid, omdat dat tot te veel ruigte in de ondergroei leidt;
- Chemische onkruidbeheersing is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring en jacobskruiskruid;
- Niet branden in, of in de directe omgeving van de beheereenheid.

Periodiek onderhoud en meldingen

- De randen van het bosje worden als houtsingel beheerd met een cyclus van eens in de 6 – 25 jaar.

Meld periodiek onderhoud binnen 7 kalenderdagen na uitvoeringsdatum via [mijnboerennatuur](#).

Pakketvarianten en tarieven

Beheerpakket (per ha)		Laag	Hoog*
29a	Bosje met jaarlijks beheer	€ 500,-	
29b	Bosje met jaarlijks beheer en periodiek onderhoud	€ 500,-	€ 3.000,-

* Uitbetaling **na melding** periodiek onderhoud

